Panteleimon Živkovič, apoi sunt menţionaţi 2 croaţi: Ljudevit Gaj şi Josip Jellačič, doi revoluţionari polonezi celebri în persoana lui Józef Bem şi Henryk Dembinski şi 5 unguri: bănăţeanul Petőfi Sándor, Franz Aurel Pulsyky von Lebócz und Cselfalva, Szász Károly Sr., Szász Károly jr., renumitul Carol Popp de Szathmáry.

Autoarea ne pune în temă şi cu natura surselor bibliografice folosite, unele mai noi, altele mai vechi, celebre lexicoane apărute în secolul al XIX-lea, menţionându-se şi folosirea unor surse inedite de documente, sau edite aflate în copii la Institutul de Istorie din Cluj sau publicate recent, cât şi folosirea unor surse electronice. Aşa cum se cuvine unei lucrări de înaltă ţinută ştiinţifică, volumul se încheie cu un indice de localităţi, indice tematic pe domenii de activitate, profesiuni, funcţii, indice onomastic, lista ilustraţiilor, după ce în prealabil ne-a prezentat şi o listă, la început, a personalităţilor inserate în dicţionar.

În sfârşit, avem de-a face cu o lucrare de mare ţinută ştiinţifică prin care autoarea ne demonstreaza că, pe lângă puterea de muncă exemplară, deţine şi o cheie magică a succesului care se poate denumi fără a greşi cu ceva, munca fără preget şi seriozitatea ştiinţifică a abordării oricărei teme. Acest om firav este o pildă de abnegaţie în lumea ştiinţifică a istoriografiei româneşti contemporane.

Dar istoricul dr. Ela Cosma, de formaţie filolog, nu este încă foarte binecunoscut în America, însă suntem încredinţaţi că, după seriozitatea cu care abordează temele de cercetare şi publică volume de mare interes ştiinţific, nu va trece prea mult timp şi numele ei va deveni un punct de reper în istoriografia americană. Să vedem întâi munca ei ştiinţifică de până acum, având în vedere ca este un om modest, firav chiar, dar dotat cu o imensă putere de muncă şi la care te gândeşti cu surprindere cum poate să comaseze timpul în aşa manieră ca să aibă vreme pentru toate. În afară de lucrarea de mai sus, îi mai aparţin şi câteva cărţi voluminoase:

1. *Ideea de întemeiere în cultura populară românească*, teză de doctorat, Presa Universitară Clujeană, Cluj, 2000, 544 p;

2. *Presa săsească şi revoluţia în Transilvania la 1848/1849. Sächsische Presse und Revolution in Siebenbürgen 1848/1849*, Cluj, 2002, 447 p;

Gh. Naghi

Angela JIANU, ***A circle of Friends. Romanian Revolutionaries and Political Exile, 1840-1859 (Cercul de prieteni. Revoluţionarii români şi exilul politic, 1840-1859)***, Balkan Studies Libraries, Brill, London-Boston, 2011, 382 p.

Cartea prezintă un fragment relevant din istoria modernă a României, anume, cele dintâi eforturi susţinute în vederea desprinderii românilor de lumea balcano-orientală şi multiplicarea contactelor lor cu Europa. În acest scop, autoarea evidenţiază biografiile celui mai reprezentativ grup de intelectuali şi oameni politici de la mijlocul secolului al XIX-lea, acela ce s-a preocupat de soarta Moldovei şi a Valahiei, cele două Principate Dunărene aflate la graniţa imperiilor ţarist, otoman şi habsburgic şi disputate în repetate rânduri de acestea. Este vorba de revoluţionarii paşoptişti care promovaseră o gândire modernă, dobândiseră o notorietate în plan local şi internaţional, contribuiseră la formarea conştiinţei comunitar-lingvistice şi la recunoaşterea dreptului poporului român de a-şi construi un stat naţional prin unirea principatelor Moldova şi Valahia. Ei convinseseră elitele Franţei şi Marii Britanii cu privire la rostul eliberării principatelor de sub protectoratul Rusiei ţariste şi de sub vasalitatea faţă de Imperiul otoman.

Studiind corespondenţa edită şi inedită, multe alte izvoare documentare, autoarea acordă un rol important biografiei şi acţiunilor întreprinse în Moldova şi Valahia, dar mai ales în diferite capitale şi state din Europa de către Ion Ghica, Nicolae Bălcescu, Dumitru Brătianu, Ion Brătianu, Ioan Eliade Rădulescu, Ion Câmpineanu, C.A. Rosetti, Maria Rosetti, Nicolae Golescu, Alexandru C. Golescu-Albu, Alexandru G. Golescu-Negru, Ştefan Golescu. În anii de studii sau în perioada exilului la Paris, Londra sau Viena, revoluţionarii români acordaseră un interes major studierii istoriilor, limbilor şi literaturilor europene, ideilor revoluţionare şi, în genere, gândirii politice a timpului. Ei fuseseră marcaţi de opera şi prezenţele publice ale câtorva dintre cei mai celebri cărturari ai timpului, precum Jules Michelet, Edgar Quinet, Adam Mickiewicz

interferaseră cu Occidentul cultural şi politic şi se entuziasmaseră în legătură cu locul revoluţionar al Franţei în lume, audiind cursurile şi conferinţele lui Jules Michelet de la Collège de France (p. 33-51). În genere, exilul i-a convertit spre o ideologie liberală, dătătoare de speranţe întregii Europe, dar mai ales acelor popoare aflate încă sub dominaţia imperiilor (p. 17-28; 234-241).

Lectura marilor poeţi romantici, întâlnirile cu emigraţia polonă, maghiară, piemonteză, contactele cu revoluţionarii din întreaga Europă, implicarea lui Dumitru Brătianu în Comitetul Central Democratic European (Central European Democratic Committee) condus de Giuseppe Mazzini (p. 192) sunt descrise cu multe amănunte captivante, valorificând corespondenţa şi memoriile paşoptiştilor români şi europeni. O atenţie specială este acordată revoluţiei din Transilvania şi relaţiilor româno-maghiare în timpul revoluţiei de la 1848 şi după aceasta (p. 136-171), intenţia fiind aceea de a arăta interesul exilului românesc din Valahia pentru problema tuturor românilor şi, deci, lărgirea contextului în care s-au desfăşurat acţiunile acestuia.

Cred că, alături de acestea, ar fi fost utilă explicarea complexităţii istoriei şi culturii identitare a românilor, o evaluare teoretică, în care, de exemplu, definirea conceptelor româneşti de istorie, emancipare, libertate, liberalism, patriotism, popor, naţiune, Europa[1] ar fi făcut posibilă o interpretare şi, deci, o înţelegere mai nuanţată privind geneza şi evoluţia României în epoca modernă. Informaţiile sau descrierile, unele dând impresia că sunt inspirate chiar de epoca revoluţionarilor în discuţie, ar fi ajutat la o binevenită problematizare. Însoţite de o conceptualizare a evenimentelor şi a fenomenelor politice, noţiunile-cheie amintite ar fi contribuit, între altele, la lămurirea similitudinilor, respectiv a diferenţelor dintre traseul social-intelectual francez şi acela românesc. Pe de altă parte, ele ar fi evidenţiat faptul că nu doar influenţele franceze au jucat un rol în europenizarea românilor, ci şi acelea germane care au pătruns prin Transilvania, Banat şi Bucovina aflate sub dominaţia Casei de Habsburg timp de două secole (1699-1918, 1718-1919, 1774-1918)[2]. Tot astfel, s-ar fi putut evalua fenomenul ambivalenţelor culturale din perioada studiată, în ce anume constau trăsăturile turco-orientale şi bizantino-slavo-ortodoxe moştenite, adică, acelea care au avut o anume pondere în structura de gândire a elitelor şi a marii mase a locuitorilor.

Dincolo de aceste observaţii, se cuvine subliniat adevăratul merit academic al cărţii, anume acela de a fi valorificat extensiv corespondenţa, memoriile şi presa timpului spre a evidenţia, adesea din unghiuri noi, procesul emancipării; orientarea pro-europeană a vârfurilor intelectualităţii şi a clasei politice româneşti; integrarea aşa-numitei „chestiuni orientale" şi a aspiraţiilor româneşti în Europa naţiunilor; unirea Moldovei cu Valahia; formarea şi recunoaşterea internaţională a României. Contextualizarea este detaliată şi ea trimite atât la politicile din zona central-sud-estică a continentului, cât şi la acelea ale Europei occidentale.

În concluzie, *A Circle of Friends. Romanian Revolutionaries and political Exile, 1840-1859* de Angela Jianu este o elegantă naraţiune istorică, excelând prin documentare, repovestirea faptelor politice din perspectiva biografiei principalilor actori români ai deceniilor celei dintâi modernizări şi printr-o re-citire şi re-aşezare în pagină a câtorva dintre momentele de referinţă ale istoriei României. Ea se adresează atât publicului academic, cât şi aceluia puţin sau deloc familiarizat cu istoria României şi a Europei central-sud-estice.

Victor Neumann

[1] Vezi studiile lui Keith Hitchins, *Liberalismul românesc – 1821-1866*; Klaus Bochmann, *Conceptul de patriotism în cultura română*; Victor Neumann, *Neam şi Popor – noţiunile etnocentrismului românesc*; Armin Heinen, *Istoria politicului văzută ca dispută în jurul conceptelor: politică, om de stat, om politic, politician* în Victor Neumann, Armin Heinen (editori), *Istoria României prin concepte. Perspective alternative asupra limbajelor social-politice***,** Iaşi, 2010.

[2] Victor Neumann, *Între Orient şi Occident. Ambivalenţele culturii române*, în Victor Neumann, Henriete Richer, *Cinci concepte ale gândirii politice româneşti*, Timişoara, 2011.